

Banendynamiek in Randstedelijke stadsgewesten

Mathieu Vliegen en Koos Arts

De Randstad is de belangrijkste motor van de Nederlandse economie en werkgelegenheid. Binnen de Randstad is de werkgelegenheid vooral geconcentreerd in de vier grote stadsgewesten Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht. Ook de werkgelegenheid in deze stadsgewesten ontkomt niet aan de conjuncturele ontwikkelingen in de periode 1999–2005. Daarbij treedt een verschil op tussen de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad en de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel. De werkgelegenheid in de stadsgewesten in de noordvleugel is gevoeliger voor de conjunctuurcyclus dan die in de stadsgewesten in de zuidvleugel, terwijl de banendynamiek de stadsgewesten in de noordvleugel ook groter is.

1. Inleiding

Deze bijdrage is een vervolg op het artikel 'Regionale banendynamiek in een tijd van conjuncturele veranderingen' (Vliegen en Arts, 2008) dat in het derde kwartaal verscheen. Hierin wordt vanuit een regionaal perspectief de banendynamiek beschreven in de periode 1999–2005. Aan het begin van deze periode was er sprake van een relatief hoge economische groei rond de eeuwwisseling die werd gevolgd door een aantal jaren van economische neergang en een voorzichtig economisch herstel rond het jaar 2005 (CBS, 2007). Ook op regionaal niveau volgde de banendynamiek deze conjuncturele ontwikkelingen. In alle onderscheiden gebieden was die dynamiek groter ten tijde van de hoogconjunctuur dan in de jaren van economische neergang. Toch kwamen er ook verschillen tussen de gebieden naar voren. Zo bleek de werkgelegenheid in de Randstad in deze periode het meest dynamisch te zijn. Hier waren het aantal baanwisselingen en het aantal toetredingen tot en uittredingen uit een baan relatief het hoogst. Maar ook ondervond men hier het meest de gevolgen van de bedrijfsdemografische ontwikkelingen ten aanzien van groei en krimp van bestaande bedrijven.

In dit vervolgartikel wordt daarom de aandacht meer specifiek gericht op de Randstad. Daarbij wordt in het bijzonder de banendynamiek in de vier grootstedelijke stadsgewesten onder de loep genomen¹⁾. Op basis van gegevens uit

¹⁾ De toedeling van gemeenten aan stadsgewesten is in sommige gevallen in het kader van dit project voor deze periode aangepast aan de grenzen van sommige COROP-gebieden. Zo is tot het stadsgewest Utrecht ook Vianen gerekend. Aan het stadsgewest Amsterdam zijn toegevoegd Aalsmeer, Uithoorn en Edam-Volendam. Tot het stadsgewest Rotterdam zijn ook gerekend Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk en Ouderkerk. Aan het stadsgewest Leiden zijn Alkemade, Hillegom en Lisse toegevoegd.

het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) is allereerst bekeken hoe groot de in- en uitstroom van banen tussen jaarlijks opeenvolgende tijdstippen in de periode 1999–2005 is, en of de vier Randstedelijke stadsgewesten daarin van elkaar verschillen. Ook is nagegaan of er verschillen zijn tussen economische sectoren binnen die Randstedelijke stadsgewesten. Daarna is binnen die stromen onderzocht of er tussen die stadsgewesten verschillen zijn in de ontwikkeling van het aantal banen als gevolg van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven enerzijds en groei en krimp van bestaande bedrijven anderzijds. Ook wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen economische sectoren. Als peildatum voor het bepalen van het aantal banen is steeds de laatste vrijdag van september gehanteerd. Voor meer details over het onderzoek wordt verwezen naar de Technische toelichting.

2. Ruimtelijke spreiding van het aantal banen in de Randstad

De Randstad is niet alleen het bestuurlijke hart van Nederland maar is ook de belangrijkste motor van de economie (VROM, e.a., 2004). Onder meer is hier een groot deel van de aanwezige banen in Nederland gelokaliseerd: in de periode 1999–2005 gemiddeld 3,7 miljoen banen oftewel 45 procent van het totaal aantal banen van 8,3 miljoen. De vier grote stadsgewesten Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht vormen de centra voor die werkgelegenheid. Ruim een kwart van het totale aantal banen in de Randstad bevindt zich in het stadsgewest Amsterdam. De stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage ontlopen elkaar niet veel met respectievelijk 17 en 15 procent van het totale aantal banen in de Randstad, terwijl het stadsgewest Utrecht 11 procent hiervan voor zijn rekening neemt. De resterende banen zijn te vinden in het oostelijk deel van de Randstad met onder meer het stadsgewest Amersfoort en het Gooi (9 procent), het Groene Hart (6 procent) en de kleinere stadsgewesten van Haarlem en Leiden (elk 5 procent) en Dordrecht (4 procent).

De invloed van de economische neergang op het aantal banen na de hoogconjunctuur rond de eeuwwisseling is ook in bijna alle onderscheiden gebieden in de Randstad zichtbaar. Alleen de Zuid-Hollandse Eilanden en Zuidoost-Zuid-Holland hadden daar nauwelijks last van.

3. Ontwikkeling van het aantal banen in de grote Randstedelijke stadsgewesten

3.1 Volumemutaties banen

Tussen 1999 en 2005 neemt het aantal banen in de Randstad met 3,6 procent toe (Vliegen en Arts, 2008). In stads-

Staat 1
Banen (werknemers en zelfstandigen) in de Randstad, eind september

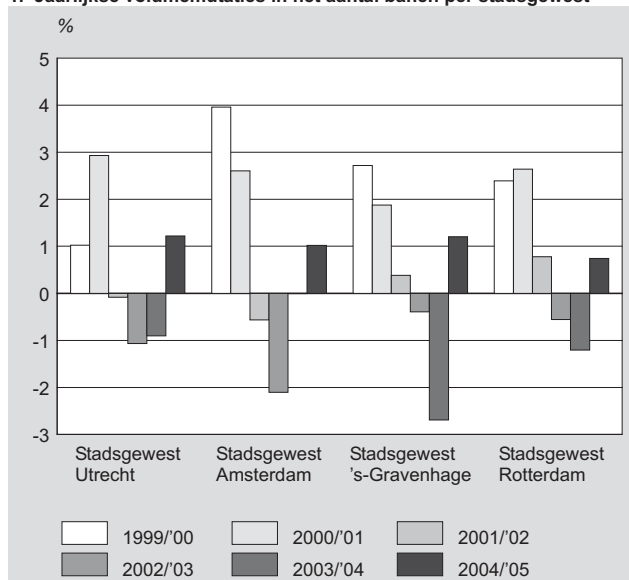
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>x 1 000</i>							
Randstad	3 601	3 696	3 789	3 792	3 758	3 703	3 729
Randstad Oost	334	342	353	351	347	340	342
Stadsgewest Utrecht	400	404	416	415	411	407	412
Stadsgewest Amsterdam	929	966	991	985	965	965	974
Stadsgewest Haarlem	180	183	185	186	185	177	176
Stadsgewest Leiden	179	184	191	190	191	187	186
Stadsgewest 's-Gravenhage	537	552	562	564	562	547	553
Stadsgewest Rotterdam	603	618	634	639	635	628	632
Stadsgewest Dordrecht	130	134	138	137	137	136	135
Groene Hart	213	217	222	223	224	216	217
Zuid-Hollandse Eilanden	43	44	45	47	46	47	47
Zuidoost-Zuid-Holland	52	53	53	54	55	54	53

gewesten Amsterdam en Rotterdam is die groei circa 5 procent, terwijl die in de stadsgewesten 's-Gravenhage en Utrecht circa 3 procent bedraagt.

De grootste schommelingen in de jaarlijkse volumemutaties in het aantal banen komen voor in het stadsgewest Amsterdam en 's-Gravenhage. In het stadsgewest Amsterdam variëren de jaarlijkse volumemutaties van 4,0 procent in 1999/00 tot –2,1 procent in 2002/03; in het stadsgewest 's-Gravenhage van 2,7 procent in 1999/00 tot –2,7 procent in 2003/04. Het stadsgewest Rotterdam kent de kleinste schommelingen, namelijk van 2,6 procent in 2000/01 tot –1,2 procent in 2003/04.

Verder is opmerkelijk dat de economische neergang in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad een jaar eerder begint dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel. Het aantal banen vertoont in eerstgenoemde stadsgewesten al in 2001/02 een kleine daling, terwijl dat in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage pas in 2002/03 het geval is. Ook de grootste daling in de werkgelegenheid vindt in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht een jaar eerder plaats (2002/03) dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage (2003/04).

1. Jaarlijkse volumemutaties in het aantal banen per stadsgewest

3.2 Volumemutaties per economische activiteit

Nijverheid

Het aantal banen in de nijverheid daalt in de vier Randstedelijke stadsgewesten vanaf het begin van de economische neergang in 2001/02 aanzienlijk. Ook bij het voorzichtig economische herstel in 2004/05 blijft de werkgelegenheid in de nijverheid in ieder stadsgewest afnemen, zij het minder dan in de voorafgaande periode. De forse daling van de werkgelegenheid in deze sector zet in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel eerder in dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel. In de gehele periode van de economische neergang is overigens de daling van de werkgelegenheid in de nijverheid gemiddeld iets groter in de twee grootste stadsgewesten Amsterdam (–4,1 procent) en Rotterdam (–3,9 procent) dan in de stadsgewesten 's-Gravenhage (–3,5 procent) en Utrecht (–3,6 procent).

Commerciële dienstverlening

Ook in de commerciële dienstverlening begint vanaf 2001/02 de werkgelegenheid in de vier grote stadsgewesten af te nemen. In de periode 2004/05 neemt deze in tegenstelling tot die in de nijverheid echter weer toe. Ook hier zet de grotere daling in de werkgelegenheid in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht eerder in dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage. In tegenstelling tot de daling van de werkgelegenheid in de nijverheid is die in de commerciële dienstverlening in de gehele periode van de economische neergang gemiddeld kleiner in de twee grootste stadsgewesten Amsterdam (–1,7 procent) en Rotterdam (–1,3 procent) dan in 's Gravenhage (–2,3 procent en Utrecht (–2,5 procent).

Niet-commerciële dienstverlening

In de niet-commerciële dienstverlening neemt in alle stadsgewesten het aantal banen tot en met het begin van de economische neergang fors toe. Ook in 2002/03 is dat het geval, maar de toename is minder sterk. Dat geldt vooral in het stadsgewest Amsterdam waar die groei dan nog maar één procent bedraagt. Daarna daalt in dit stadsgewest het aantal banen in deze sector licht. Opvallend is de daling van 3 procent in 2003/04 in het stadsgewest 's-Gravenhage. In de twee andere stadsgewesten Rotterdam en Utrecht neemt de werkgelegenheid in deze sector dan nog steeds licht toe. Bij het voorzichtig economisch herstel

Staat 2
Volumemutaties in het aantal banen per economische activiteit per stadsgewest¹⁾

	Aandeel economische activiteit ²⁾	Volumemutaties ³⁾					
		1999/'00	2000/'01	2001/'02	2002/'03	2003/'04	2004/'05
	%						
Nijverheid							
Utrecht	11	-0,3	1,9	-4,2	-2,9	-3,7	-2,8
Amsterdam	11	1,1	-0,1	-3,5	-4,1	-4,8	-1,4
's-Gravenhage	10	2,0	-0,6	-1,1	-4,4	-4,9	-0,9
Rotterdam	15	-2,3	2,5	-2,3	-4,5	-4,9	-0,7
Commerciële dienstverlening							
Utrecht	55	1,0	2,2	-2,3	-3,7	-1,6	2,2
Amsterdam	61	4,5	2,1	-2,6	-3,3	0,9	1,1
's-Gravenhage	48	3,2	1,0	-2,2	-2,4	-2,2	2,3
Rotterdam	54	2,5	2,0	-0,4	-1,8	-1,7	1,5
Niet-commerciële dienstverlening							
Utrecht	33	1,5	5,0	5,0	3,7	1,0	0,8
Amsterdam	27	4,4	4,8	5,0	1,2	-0,5	1,4
's-Gravenhage	38	2,8	4,3	4,5	3,3	-3,0	0,2
Rotterdam	29	5,2	4,2	4,4	3,6	1,1	-0,4

¹⁾ De volumemutaties in de land- en tuinbouw zijn niet weergegeven. Deze economische activiteit komt in de vier grote Randstedelijke stadsgewesten nauwelijks voor (1 tot 2 procent). De enige uitzondering vormt met 5 procent het stadsgewest 's-Gravenhage (Westland).

²⁾ Gemiddelde over de periode 1999–2005.

³⁾ Berekend als het verschil tussen de in- en stroom van banen per economische activiteit.

neemt het aantal banen in de niet-commerciële dienstverlening in drie van de vier stadsgewesten weer toe. Alleen in het stadsgewest Rotterdam neemt de werkgelegenheid in de niet-commerciële dienstverlening in 2004/05 iets af.

3.3 Volumemutaties deeltijdbanen van werknemers

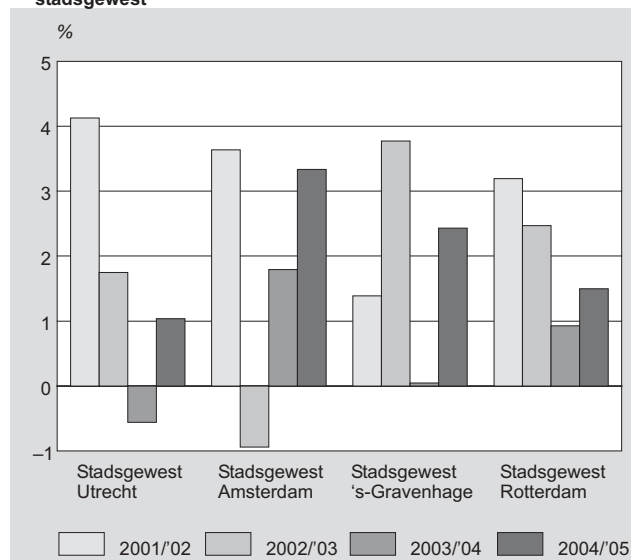
Het aantal deeltijdbanen van werknemers in de vier grote stadsgewesten neemt in de periode 2001–2005 vrijwel alleen maar toe. Alleen in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht vindt een enkele keer een daling van dit type banen plaats. Ook hier valt weer een karakteristiek verschil op tussen de stadsgewesten in de noord- en zuidvleugel wat betreft de periode waarin de grootste volumemutaties optreden. In de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht treden deze al in 2002/03 op, in de stadsgewesten 's-Gravenhage en Rotterdam pas later.

3.4 Volumemutaties voltijdbanen van werknemers

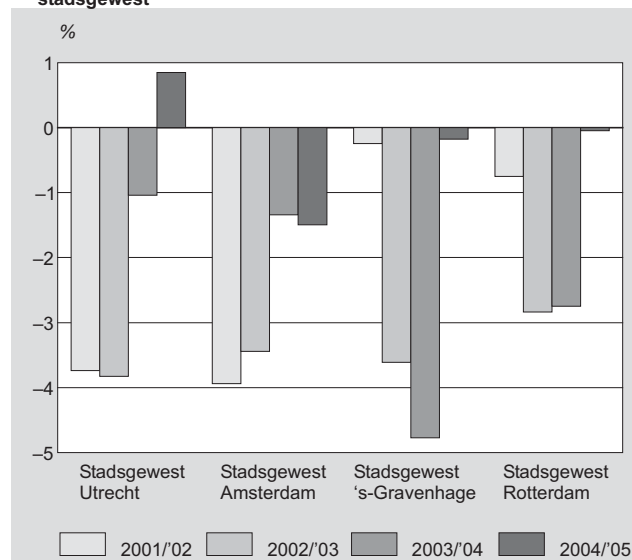
Op een enkele uitzondering na is er, in tegenstelling tot de deeltijdbanen, in alle stadsgewesten sprake van een daling van het aantal voltijdbanen. De grootste schommelingen in de volumemutaties doen zich voor in het stadsgewest Utrecht en 's-Gravenhage; de kleinste in de twee grootste stadsgewesten Amsterdam en Rotterdam. Laatstgenoemd stadsgewest vertoont in doorsnee de geringste daling.

Ook hier valt weer een karakteristiek periodeverschil op tussen de stadsgewesten in de noord- en zuidvleugel wat betreft de daling in de volumemutaties in het aantal voltijdbanen. De daling is in 2001/02 aanzienlijk groter in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage, terwijl in 2003/04 juist het omgekeerde het geval is.

2. Jaarlijkse volumemutaties in het aantal deeltijdbanen per stadsgewest

3. Jaarlijkse volumemutaties in het aantal voltijdbanen per stadsgewest

4. Banendynamiek in de grote Randstedelijke stadsgewesten

4.1 Instroom en uitstroom van banen

De jaarlijkse volumemutaties zijn het resultaat van de jaarlijkse instroom en uitstroom van banen. Om de in- en uitstroom van het aantal banen met elkaar te vergelijken, zijn beide stromen uitgedrukt als percentage van het aantal banen aan het begin van de jaarlijkse periode.

De instroom van banen is in elk stadsgewest het grootst tijdens de hoogconjunctuur rond de eeuwwisseling. Daarna neemt deze tijdens de periode van economische neergang in elk stadsgewest af, om aan het begin van het economische herstel in 2005 weer iets toe te nemen. De stadsgewesten Amsterdam en Utrecht vertonen daarbij in bijna iedere jaarlijkse periode een hoger niveau aan instroom van banen (gemiddeld 29 en 30 procent per jaar) dan de stadsgewesten 's-Gravenhage en Rotterdam (gemiddeld 27 procent per jaar).

Ook de jaarlijkse uitstroom van banen volgt in ieder stadsgewest de conjuncturele ontwikkelingen, zij het dat in elk stadsgewest de uitstroom ook bij het voorzichtig economisch herstel in 2005 blijft dalen. Ook in dit opzicht verschillen de grote stadsgewesten in het noordvleugel weer van die in de zuidvleugel van de Randstad. De stadsgewesten in de noordvleugel laten in iedere jaarlijkse periode een grotere uitstroom aan banen zien (gemiddeld 28 en 30 procent per jaar) dan de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel (gemiddeld 26 procent per jaar).

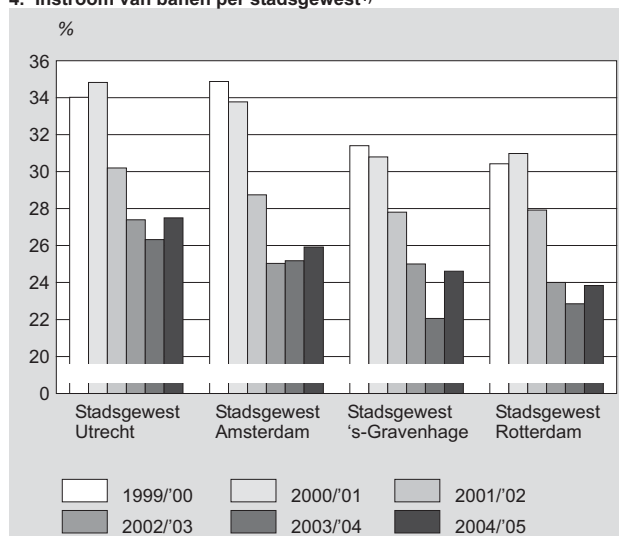
Concluderend kan dus worden gesteld dat in de periode 1999–2005 de banendynamiek in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad tijdens de gehele conjunctuurcyclus in de periode 1999–2005 groter is dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel.

4.2 Instroom en uitstroom van banen in de nijverheid

De instroom van banen in de nijverheidssector volgt in elk stadsgewest grotendeels de conjuncturele ontwikkelingen in de periode 1999–2005. De instroom daalt aanmerkelijk

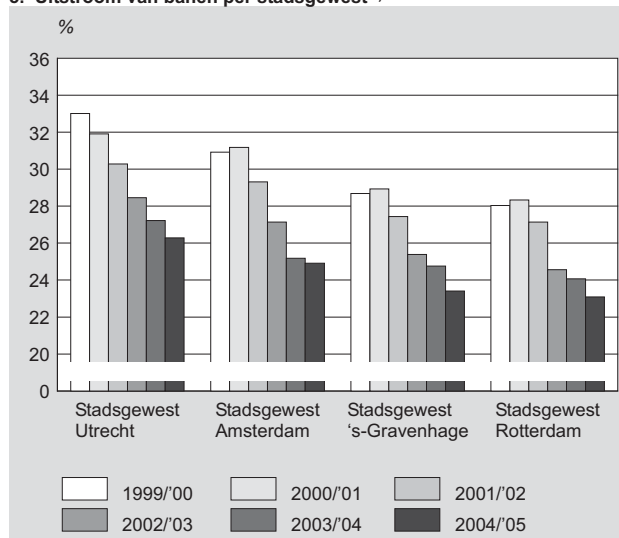
in elk stadsgewest vanaf 2001/02. Over de gehele periode is de instroom van banen in deze sector het hoogst in het

4. Instroom van banen per stadsgewest¹⁾

¹⁾ Berekend als percentage van het aantal banen aan het begin van de jaarlijkse periode (eind september).

5. Uitstroom van banen per stadsgewest¹⁾

¹⁾ Berekend als percentage van het aantal banen aan het begin van de jaarlijkse periode (eind september).

Staat 3
In- en uitstroom van banen in de nijverheid per stadsgewest

	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
<i>in % aantal banen in de nijverheid aan het begin van de periode (eind september)</i>						
Instream						
Stadsgewest Utrecht	26	28	22	18	19	17
Stadsgewest Amsterdam	25	23	19	17	17	17
Stadsgewest 's-Gravenhage	23	22	20	17	16	17
Stadsgewest Rotterdam	20	24	19	16	16	17
Uitstroom						
Stadsgewest Utrecht	26	26	26	20	23	20
Stadsgewest Amsterdam	24	23	22	21	22	18
Stadsgewest 's-Gravenhage	21	23	21	22	21	18
Stadsgewest Rotterdam	23	21	21	20	21	18

stadsgewest Utrecht (gemiddeld 22 procent per jaar), gevolgd door het stadsgewest Amsterdam (gemiddeld 20 procent per jaar). In deze stadsgewesten zijn ook de schommelingen in de instroomcijfers het grootst.

De uitstroom van banen in de nijverheidssector volgt de conjuncturele ontwikkelingen in deze periode minder pregnant. Dat geldt vooral tijdens de economische neergang, wanneer de uitstroom min of meer stabiliseert. Pas bij het economisch herstel daalt de uitstroom. Over de gehele periode is ook de uitstroom het hoogst in het stadsgewest Utrecht (gemiddeld 24 procent per jaar), gevolgd door het stadsgewest Amsterdam (gemiddeld 22 procent per jaar). Deze twee stadsgewesten kennen ook weer de grootste jaarlijkse schommelingen in de uitstroom van banen in de nijverheid.

De in- en uitstroomcijfers in de nijverheid laten de conclusie toe dat de twee grote stadsgewesten in de noordvleugel in deze economische sector het meest dynamisch zijn. Dat geldt in het bijzonder voor het stadsgewest Utrecht.

4.3 Instroom en uitstroom van banen in de commerciële dienstverlening

Van alle sectoren heeft de commerciële dienstverlening in elk stadsgewest de hoogste instroom- en uitstroom van banen. Waarschijnlijk speelt de uitzendbranche hierin een grote rol. De commerciële dienstensector lijkt ook in elk stadsgewest het meest gevoelig te zijn voor de economische ontwikkelingen in de periode 1999–2001.

In de periode 2001/02 daalt de instroom van banen in deze sector sterk. De grootste daling doet zich voor in de stadsgewesten in de noordvleugel: –6 procentpunten. In de stadsgewesten in de zuidvleugel is die daling minder sterk: –5 procentpunten in het stadsgewest 's-Gravenhage en –3 procentpunten in het stadsgewest Rotterdam. Wanneer het aan het eind van de periode 1999–2005 weer iets beter gaat met de economie, groeit ook de instroom van banen in de commerciële dienstverlening in elk stadsgewest weer. Dat geldt vooral voor het stadsgewest 's-Gravenhage (+5 procentpunten).

De uitstroom van banen in deze sector neemt in elk stadsgewest vanaf 2000/01 tot aan 2003/04 jaarlijks af.

In het begin is deze afname van de uitstroom in elk stadsgewest nog vrij gering. Pas in de periode 2002/03 is deze afname in drie van de vier stadsgewesten met circa 3 procentpunten groter. Wanneer de economie weer voorzichtigt aantrekt in 2004/05, stabiliseert de uitstroom van banen in commerciële dienstverlening in alle vier de stadsgewesten.

4.4 Instroom en uitstroom van banen in de niet-commerciële dienstverlening

De instroom en uitstroom van banen in de niet-commerciële dienstverlening volgt in zoverre de conjuncturele ontwikkelingen dat het aantal banen in deze sector in de periode van economische neergang van jaar op jaar blijft dalen. Wanneer de economie in 2005 langzaam herstelt, blijven in- en uitstroom in deze sector daarentegen nog steeds dalen. Deze situatie staat scherp in tegenstelling tot de situatie in de commerciële sector waar bij aan het begin van het economisch herstel de instroom toeneemt en de uitstroom stabiliseert. Wat betreft dat verschil in instroom lijkt het erop dat in de commerciële sector dat herstel vrijwel onmiddellijk tot een banencreatie leidt (bijvoorbeeld via uitzendbureaus), terwijl dat in de niet-commerciële sector niet gebeurt. Het verschil in uitstroom tussen beide sectoren kan erop wijzen dat het aantal baanwisselingen in de commerciële dienstverlening weer toeneemt, terwijl dat minder het geval is in de niet-commerciële sector.

In de stadsgewesten in de noordvleugel van de Randstad zijn in- en uitstroom van banen in deze economische sector in de gehele periode gemiddeld groter. Dat geldt vooral voor het stadsgewest Utrecht met een gemiddelde instroom van 24 procent en een uitstroom van 21 procent. De uitstroom van banen is gemiddeld het geringst in het stadsgewest Rotterdam met 17 procent.

4.5 Instroom en uitstroom van deeltijdbanen

De banendynamiek blijkt het grootst te zijn bij deeltijdbanen van werknemers (Vliegen en Arts, 2008). Dat gaat ook op voor de grote stadsgewesten in de Randstad. Daarnaast blijkt de dynamiek in deeltijdbanen groter te zijn in de grote stadsgewesten in de noordvleugel van de Randstad dan in de grote stadsgewesten in de zuidvleugel.

Staat 4
In- en uitstroom van banen in de economische dienstverlening per stadsgewest

	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
<i>in % aantal banen in de economische dienstverlening aan het begin van de periode (eind september)</i>						
Instroom						
Stadsgewest Utrecht	40	40	34	32	32	35
Stadsgewest Amsterdam	41	39	32	29	30	32
Stadsgewest 's-Gravenhage	40	38	33	30	28	33
Stadsgewest Rotterdam	37	36	33	29	28	30
Uitstroom						
Stadsgewest Utrecht	39	38	36	36	33	33
Stadsgewest Amsterdam	37	37	35	32	29	30
Stadsgewest 's-Gravenhage	37	37	35	32	31	31
Stadsgewest Rotterdam	35	34	34	31	29	29

Staat 5
In- en uitstroom van banen in de niet-economische dienstverlening per stadsgewest

	1999/'00	2000/'01	2001/'02	2002/'03	2003/'04	2004/'05
<i>in % aantal banen in de niet-commerciële dienstverlening aan het begin van de periode (eind september)</i>						
Instroom						
Stadsgewest Utrecht	26	28	26	22	21	19
Stadsgewest Amsterdam	25	27	24	20	18	17
Stadsgewest 's-Gravenhage	22	24	23	21	16	16
Stadsgewest Rotterdam	23	24	22	19	17	15
Uitstroom	24	23	21	19	20	18
Stadsgewest Utrecht	20	22	19	19	18	15
Stadsgewest Amsterdam	19	19	18	17	19	16
Stadsgewest 's-Gravenhage	17	20	18	15	16	16
Stadsgewest Rotterdam	19	19	18	17	19	16

De instroom van deeltijdbanen is in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht vrijwel altijd groter dan in de stadsgewesten 's-Gravenhage en Rotterdam. Ook bij de uitstroom vertonen de twee grote stadsgewesten in de noordvleugel in iedere jaarlijkse periode zonder uitzondering een hoger niveau dan de twee grote stadsgewesten in de zuidvleugel.

In ieder stadsgewest volgen de in- en uitstroom van deeltijdbanen de conjuncturele ontwikkelingen in de beschouwde periode. De instroom van deeltijdbanen neemt in de periode van economische neergang in elk stadsgewest snel af om in 2004/'05 weer toe te nemen. De uitstroom van deeltijdbanen blijft alleen in de grote stadsgewesten in de zuidvleugel aan het begin van het economische herstel licht dalen. In de grote stadsgewesten in de noordvleugel stabiliseert de uitstroom in die periode.

4.6 Instroom en uitstroom van voltijdbanen

De dynamiek in voltijdbanen is in ieder stadsgewest minder groot dan die in deeltijdbanen. Wel is in de stadsgewesten in de noordvleugel de dynamiek in voltijdbanen iets groter dan die in de stadsgewesten in de zuidvleugel van de Randstad. Zo bedraagt de instroom van voltijdbanen in 2001–2005 in het stadsgewest Amsterdam gemiddeld 20 procent en in het stadsgewest Utrecht 23 pro-

cent, tegenover 19 procent in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage. De uitstroom van banen bedraagt in die periode in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht gemiddeld 21 en 23 procent tegenover 19 en 20 procent in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage.

Opmerkelijk is dat de instroom van voltijdbanen in ieder stadsgewest volledig de conjuncturele ontwikkelingen in de beschouwde periode volgt, maar de uitstroom van voltijdbanen maar gedeeltelijk. Beide stromen dalen in de periode van economische neergang. Bij het voorzichtig economisch herstel stijgt in ieder stadsgewest de instroom van voltijdbanen, maar de uitstroom blijft licht dalen.

5. Bedrijven- en banendynamiek in de grote Randstedelijke stadsgewesten

5.1 Bedrijfsdemografische effecten: saldi van banen

In- en uitstroom van banen zijn een gevolg van de dynamiek die in bedrijven plaatsvindt. Die dynamiek wordt bepaald door de bedrijfsdemografische processen van oprichting en opheffing, vestiging en vertrek en groei en krimp van bedrijven. De effecten van deze bedrijfsdemografische processen op de banendynamiek worden hier

Staat 6
In- en uitstroom van deeltijdbanen van werknemers per stadsgewest

	2001/'02	2002/'03	2003/'04	2004/'05
<i>in % aantal deeltijdbanen aan het begin van de periode (eind september)</i>				
Instroom				
Stadsgewest Utrecht	40	36	33	34
Stadsgewest Amsterdam	41	35	34	35
Stadsgewest 's-Gravenhage	37	35	31	34
Stadsgewest Rotterdam	39	35	32	33
Uitstroom				
Stadsgewest Utrecht	38	37	34	34
Stadsgewest Amsterdam	40	37	33	33
Stadsgewest 's-Gravenhage	38	34	32	31
Stadsgewest Rotterdam	37	34	32	31

Staat 7
In- en uitsroom van voltijdbanen van werknemers per stadsgewest

	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
<i>in % aantal voltijdbanen aan het begin van de periode (eind september)</i>				
Instroom				
Stadsgewest Utrecht	24	21	22	23
Stadsgewest Amsterdam	22	19	19	20
Stadsgewest 's-Gravenhage	23	19	17	19
Stadsgewest Rotterdam	22	17	17	18
Uitstroom				
Stadsgewest Utrecht	26	23	22	21
Stadsgewest Amsterdam	23	21	20	20
Stadsgewest 's-Gravenhage	22	21	20	19
Stadsgewest Rotterdam	21	19	19	18

weergegeven in termen van twee saldi tussen twee jaarlijkse tijdstippen²⁾.

Het eerste saldo geeft het aantal banen van bedrijven weer dat nieuw is (instroom) in een stadsgewest door oprichting van een nieuw bedrijf of vestiging van een bestaand bedrijf enerzijds en het aantal banen dat verdwenen is (uitstroom) uit het stadsgewest als gevolg van opheffing of vertrek van een bedrijf anderzijds. Bij de bedrijven die zijn vertrokken uit een stadsgewest zijn eventuele banen als gevolg van groei en krimp inbegrepen³⁾.

Het tweede saldo heeft betrekking op het aantal nieuwe banen (instroom) en verdwenen banen (uitstroom) van bestaande bedrijven in een stadsgewest als gevolg van (a) een baanwisseling van personen naar een ander bedrijf in het stadsgewest, (b) een verplaatsing van een baan van hetzelfde bedrijf uit het stadsgewest naar een ander gebied en (c) een toetreding tot of een uittreding uit de stadsgewestelijke arbeidsmarkt. Groei en krimp van bestaande bedrijven die naar een ander gebied zijn verhuisd zijn hierbij niet inbegrepen⁴⁾.

5.2 Effect van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven

Het effect van oprichting en vestiging van bedrijven enerzijds en opheffing en vertrek van bedrijven anderzijds op het aantal banen in de vier stadsgewesten levert in ieder stadium van de periode 1999–2005 een groei van banen op. In de stadsgewesten 's-Gravenhage en Rotterdam is dit effect nauw verbonden met de conjuncturele ontwikkelingen. De groei van het aantal banen in deze twee stadsgewesten is aanzienlijk ten tijde van de hoogconjunctuur. In de jaren van de teruglopende conjunctuur neemt dit positieve effect af om tijdens het voorzichtig economische herstel weer toe te nemen.

Het effect van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven op het aantal banen in de grote stadsgewesten in de noordvleugel van Randstad heeft een iets ander verloop. In het stadsgewest Amsterdam neemt het positieve effect van genoemde bedrijfsdemografische processen op het aantal banen al op het dieptepunt van de economische

neergang (2003/04) licht toe, terwijl in het stadsgewest Utrecht het positieve effect nogal wisselend is.

5.3 Effect van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven per economische sector

Het effect van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven leidt in de periode 1999–2005 in de commerciële en niet-commerciële dienstverlening in alle stadsgewesten altijd tot een toename van het aantal banen. Dit is echter niet het geval in de nijverheidssector. Daar vindt in 2002/03 in alle stadsgewesten en in 2003/04 in drie van de vier stadsgewesten een afname van het aantal banen plaats.

Nijverheid

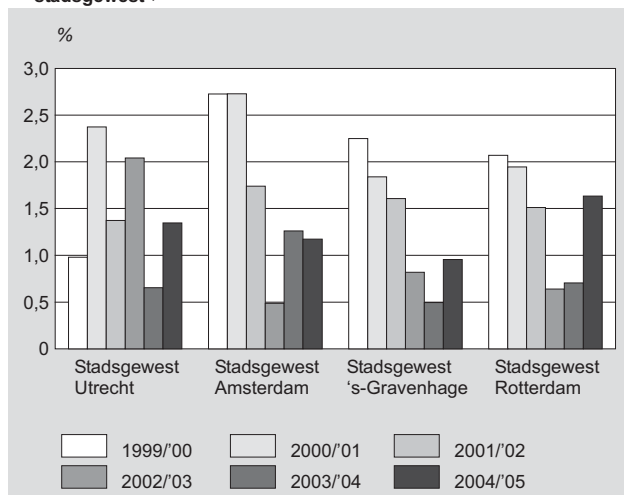
De bedrijfsdemografische processen van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven in de nijverheid volgen in elke stadsgewest in grote lijnen de economische ontwikkelingen in de periode 1999–2005. In de periode van de economische neergang daalt in elk stadsgewest het aantal banen in die sector als gevolg van deze bedrijfs-

²⁾ Voor analyses van de effecten van deze processen op het aantal banen op het niveau van individuele bedrijven kunnen onder andere Pellenbarg e.a. (2005), Bangma (2007) en Van Oort e.a. (2007) worden geraadpleegd. De gegevens in deze publicaties zijn gebaseerd op aantallen vestigingen van bedrijven, omdat zij afkomstig zijn uit bedrijvenregisters met de vestiging als eenheid (Handelsregister van de Vereniging van de Kamers van Koophandel (VVK), respectievelijk het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen (LISA)). De cijfers die in dit artikel worden gepresenteerd zijn gebaseerd op de bedrijfseenheid, zoals die is gedefinieerd in het Algemeen Bedrijfsregister van het CBS.

³⁾ Hoe groot dit effect is kan moeilijk worden ingeschat. Vermoedelijk is dit effect niet al te groot, omdat verhuizingen van bedrijven zich vooral afspelen op lokaal niveau (Huisman en van Wissen, 2005; Pellenbarg 2005; Van Oort e.a., 2007). Daarbij dient wel te worden aangetekend dat bedrijven die verhuizen sneller groeien dan bedrijven die niet verhuizen (Van Oort e.a., 2007).

⁴⁾ Zie noot 3.

6. Saldo van nieuwe en verdwenen banen als gevolg van oprichting/ vestiging van bedrijven en opheffing/vertrek van bedrijven per stadsgewest¹⁾

¹⁾ Berekend als percentage van het aantal banen aan het begin van de jaarlijkse periode (eind september).

demografische processen waarbij zelfs in alle stadsgewesten er meer banen in de nijverheid verdwijnen dan erbij komen. Het verlies aan banen in die sector is in de jaren 2002–2004 iets groter in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage dan in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht. Over de gehele periode 1999–2005 is er echter nog sprake van een kleine groei van het aantal banen als gevolg van de bedrijfsdemografische processen van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van de bedrijven in de nijverheidssector.

Commerciële dienstverlening

Ook in de commerciële dienstverlening volgen de bedrijfsdemografische processen van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven in deze sector in elk stadsgewest in grote lijnen de economische ontwikkelingen in de periode 1999–2005. Wel is in de jaren van economische neergang nog steeds sprake van een groei van banen in deze sector als gevolg van deze processen. Die

groei neemt dan wel af. Een uitschieter in die periode is de groei van het aantal banen in het stadsgewest Utrecht in 2002/03.

De gemiddelde toename van het aantal banen in de gehele periode 1999–2005 als gevolg van de processen van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven in deze sector ontlopen elkaar niet veel in de vier stadsgewesten. Die varieert van gemiddeld 2,0 procent per jaar in het stadsgewest Amsterdam tot 1,7 procent in het stadsgewest Rotterdam.

Niet-commerciële dienstverlening

In de niet-commerciële dienstverlening is in elk stadsgewest nauwelijks een verband aanwijsbaar tussen de conjuncturele ontwikkelingen in 1999–2005 en de ontwikkeling van het aantal banen in die periode als gevolg van de bedrijfsdemografische processen van oprichting/vestiging en opheffing/vertrek van bedrijven in deze sector. De ontwikkeling van het aantal banen volgt in elk stadsgewest een eigen patroon, waarbij dat in het stadsgewest Rotterdam de conjuncturele ontwikkelingen nog het meest lijkt te benaderen. Over de gehele periode 1999–2005 komen gemiddeld in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht iets meer banen erbij dan er verdwijnen dan in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage als gevolg van genoemde bedrijfsdemografische processen.

5.4 Effect van groei en krimp van bestaande bedrijven

Het resultaat van het effect van groei en krimp van bestaande bedrijven voor het aantal banen in de vier stadsgewesten is over de gehele periode 1999–2005 overwegend negatief. Er verdwijnen meer banen door krimp van bedrijven dan dat er door groei van bedrijven bij komen. Het stadsgewest Rotterdam verloor in vergelijking met de drie andere stadsgewesten gemiddeld relatief de minste banen: –0,6 procent tegenover –0,8 tot –0,9 in de drie andere stadsgewesten. Dit stadsgewest vertoont daarnaast ook de minste schommelingen in het aantal banen dat er als gevolg van groei en krimp van bestaande bedrijven bij kwam, dan wel verloren ging.

Staat 8

Saldo van nieuwe en verdwenen banen als gevolg van oprichting/vestiging van bedrijven en opheffing/vertrek van bedrijven per economische activiteit per stadsgewest

	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
<i>in % aantal banen per economische activiteit aan het begin van de periode (eind september)</i>						
Nijverheid						
Stadsgewest Utrecht	0,6	2,7	0,8	–0,9	0,2	0,6
Stadsgewest Amsterdam	2,0	1,4	0,3	–0,5	–0,3	0,2
Stadsgewest 's-Gravenhage	1,5	2,0	0,4	–1,4	–0,8	0,1
Stadsgewest Rotterdam	1,3	1,6	0,4	–1,1	–0,5	2,9
Commerciële dienstverlening						
Stadsgewest Utrecht	1,2	2,4	1,8	3,1	0,7	1,4
Stadsgewest Amsterdam	3,3	3,4	1,8	0,8	1,2	1,3
Stadsgewest 's-Gravenhage	3,2	2,9	2,4	1,1	0,6	1,1
Stadsgewest Rotterdam	2,4	2,4	2,0	1,2	0,6	1,6
Niet-commerciële dienstverlening						
Stadsgewest Utrecht	0,8	2,2	0,5	1,3	0,8	1,3
Stadsgewest Amsterdam	1,6	1,6	1,6	0,2	1,5	1,1
Stadsgewest 's-Gravenhage	1,5	0,6	0,8	1,2	0,7	0,9
Stadsgewest Rotterdam	2,0	1,2	0,8	0,3	1,4	0,6

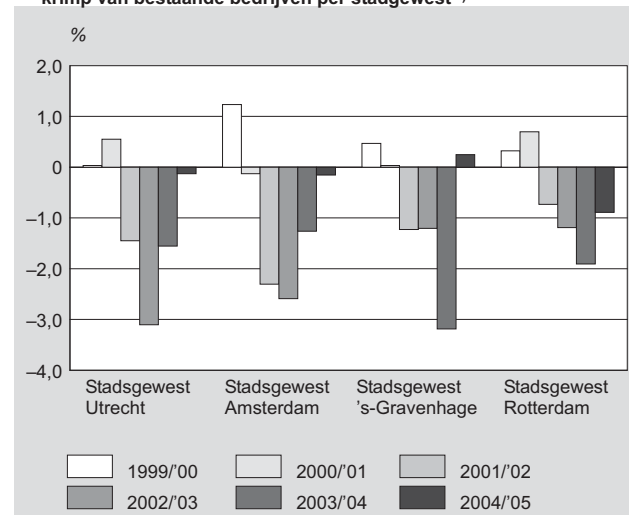
Het effect van de bedrijfsdemografische processen groei en krimp leidt in de twee jaren rond de eeuwwisseling nog tot een kleine toename van het aantal banen. Vanaf de periode 2001/'02 gaan er echter in elk stadsgewest meer banen door krimp van bedrijven verloren dan dat door uitbreiding bij bedrijven erbij komen. De stadsgewesten in de noordvleugel hebben in de periode 2002/'2003 de grootste daling: het stadsgewest Utrecht verliest dan per saldo 3,1 procent van het aantal banen en het stadsgewest Amsterdam 2,6 procent. In de stadsgewesten in de zuidvleugel komt de grootste daling pas een jaar later: het stadsgewest 's-Gravenhage verliest dan per saldo 3,2 procent van het aantal banen en het stadsgewest Rotterdam 1,9 procent.

5.5 Effect van groei en krimp per economische sector

Nijverheid

Het effect van groei en krimp van bestaande bedrijven op het aantal banen varieert in elk stadsgewest per economi-

7. Saldo van nieuwe en verdwenen banen als gevolg van groei en krimp van bestaande bedrijven per stadsgewest ¹⁾

¹⁾ Berekend als percentage van het aantal banen aan het begin van de jaarlijkse periode (eind september).

sche sector. In de nijverheid leiden deze bedrijfsdemografische processen in bijna ieder stadium van de beschouwde periode in elk stadsgewest tot een daling van het aantal banen. Bij benadering neemt die daling in deze sector in de periode van economische neergang bijna in ieder stadsgewest toe, waarna zij iets afneemt bij het licht economisch herstel. Het stadsgewest 's-Gravenhage verliest in de gehele periode 1999–2005 gemiddeld het minste aantal banen als gevolg van groei en krimp van bestaande bedrijven in deze sector.

Commerciële dienstverlening

Ook in de commerciële dienstverlening leiden de bedrijfsdemografische processen van groei en krimp van bestaande bedrijven in bijna ieder stadium van de beschouwde periode in elk stadsgewest tot een daling van het aantal banen. Al direct na de eeuwwisseling is in ieder stadsgewest sprake van een daling van het aantal banen als gevolg van groei en krimp van bestaande bedrijven. De omvang van dit verlies van banen neemt in eerste jaren van de periode van economische neergang verder toe. Wanneer die periode op zijn eind loopt, neemt de daling in ieder stadsgewest af. Bij het voorzichtig economisch herstel in 2004/'05 komt die daling praktisch tot staan of wordt omgebogen in een kleine groei. In de gehele periode 1999–2005 verliezen de stadsgewesten Amsterdam en Rotterdam gemiddeld meer banen dan erbij komen dan de stadsgewesten 's-Gravenhage en Utrecht als gevolg van groei en krimp van bestaande bedrijven in deze sector.

Niet-commerciële dienstverlening

Bij bestaande bedrijven in de niet-commerciële dienstverlening leidt het effect van de bedrijfsdemografische processen van groei en krimp in de eerste jaren van de periode 1999–2005 in elk stadsgewest tot een soms zelfs toenemende groei van het aantal banen. Die groei vakt dan in ieder stadsgewest af om in de periode 2003/'04 in drie van de vier stadsgewesten te leiden tot een daling van het aantal banen in deze sector. Die daling is dan het grootst in de stadsgewesten 's-Gravenhage (–3,7 procent) en Amsterdam (–2,0 procent). In de gehele periode 1999–2005 heeft echter in alle stadsgewesten de toename in het aantal banen in deze sector de overhand boven het verlies aan

Staat 9

Saldo van nieuwe en verdwenen banen als gevolg van groei en krimp van bestaande bedrijven per economische activiteit per stadsgewest

	1999/'00	2000/'01	2001/'02	2002/'03	2003/'04	2004/'05
<i>in % aantal banen per economische sector aan het begin van de periode (eind september)</i>						
Nijverheid						
Stadsgewest Utrecht	–0,9	–0,8	–5,0	–2,0	–3,9	–3,4
Stadsgewest Amsterdam	–0,9	–1,5	–3,8	–3,6	–4,5	–1,6
Stadsgewest 's-Gravenhage	0,5	–2,6	–1,6	–3,0	–4,1	–1,0
Stadsgewest Rotterdam	–3,6	0,9	–2,8	–3,4	–4,4	–3,7
Commerciële dienstverlening						
Stadsgewest Utrecht	–0,2	–0,2	–4,1	–6,7	–2,3	0,8
Stadsgewest Amsterdam	1,2	–1,2	–4,5	–4,1	–0,3	–0,1
Stadsgewest 's-Gravenhage	0,0	–1,9	–4,7	–3,5	–2,9	1,1
Stadsgewest Rotterdam	0,1	–0,4	–2,4	–2,9	–2,3	–0,1
Niet-commerciële dienstverlening						
Stadsgewest Utrecht	0,7	2,7	4,5	2,4	0,2	–0,5
Stadsgewest Amsterdam	2,7	3,2	3,4	1,0	–2,0	0,3
Stadsgewest 's-Gravenhage	1,3	3,7	3,7	2,1	–3,7	–0,7
Stadsgewest Rotterdam	3,2	3,1	3,6	3,3	–0,3	–1,0

het aantal banen bij de bestaande bedrijven in deze sector. Die toename van het aantal banen varieert van gemiddeld 2,0 procent in het stadsgewest Rotterdam tot gemiddeld 1,1 procent per jaar in het stadsgewest 's-Gravenhage.

6. Enkele conclusies

- De vier grote stadsgewesten in de Randstad – Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht – vormen de centra voor de werkgelegenheid in dat gebied. Bijna zeven van de tien banen in de Randstad zijn er gelokaliseerd.
- De economische neergang in de periode 1999–2005 start een jaar eerder in de grote stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad en bereikt zijn hoogtepunt ook een jaar eerder dan in de grote stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel. Dat is vooral het gevolg van de daling in de werkgelegenheid in de nijverheid en de commerciële dienstverlening die een jaar eerder in de stadsgewesten in de noordvleugel begint.
- De banendynamiek in de grote stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad is tijdens de gehele conjunctuursysteem in de periode 1999–2005 groter dan in de grote stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel. Dat geldt ook voor de dynamiek in de deeltijd- en voltijd-banen. Die grotere banendynamiek in de stadsgewesten in de noordvleugel doet zich vooral voor bij bedrijven in de nijverheid en de niet-commerciële dienstverlening.
- De groei van het aantal banen in de hoogconjunctuur rond de eeuwwisseling en aan het begin van het voorzichtig economisch herstel in de periode 2004/05 wordt in elk stadsgewest gedragen door de groei van banen via oprichting en vestiging van bedrijven. Tegelijkertijd dempt ten tijde van de economische neergang die groei van banen in elk stadsgewest het grotere verlies van banen dat ontstaat door krimp van bestaande bedrijven. In de perioden 2001/02 en 2002/03 is dit dempende effect het grootst in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel, terwijl dat in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad in de periode 2003/04 het geval is.
- De constatering dat in elk stadsgewest de bedrijfsdemografische component van oprichting en vestiging van bedrijven de belangrijkste factor vormt voor de ontwikkeling van het aantal banen in ieder stadium van de periode 1999–2005 gaat vooral op in de commerciële dienstverlening, de belangrijkste economische activiteit in de Randstedelijke stadsgewesten. Eveneens geldt in het bijzonder voor deze sector de voorafgaande vaststelling dat het dempende effect van deze bedrijfsdemografische component op het verlies aan banen door krimp van bestaande bedrijven het grootst is in de perioden 2001/02 en 2002/03 in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel en in de periode 2003/04 in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht in de noordvleugel van de Randstad.
- In de nijverheid kan de grotere groei van banen via oprichting/vestiging van bedrijven in elk stadsgewest het verlies aan banen door krimp van de bestaande bedrij-

ven niet of nauwelijks keren. Deze bedrijfsdemografische component heeft dan bijna in ieder stadsgewest slechts een dempend effect op het grotere verlies van banen door krimp van bestaande bedrijven. Een dergelijk dempend effect treedt echter niet in ieder stadium van de periode 1999–2005 in deze sector op. In 2002/03 en 2003/04 heeft het effect van opheffing/vertrek van bedrijven namelijk de overhand boven het effect van oprichting/vestiging van bedrijven op het aantal banen in de nijverheid. De grotere vernietiging van banen door opheffing/vertrek van bedrijven in deze sector leidt dan in deze twee perioden tot een nog groter verlies aan banen. Dat is vooral het geval in de stadsgewesten Rotterdam en 's-Gravenhage in de zuidvleugel.

- De effecten van de genoemde bedrijfsdemografische processen op het aantal banen in de niet-commerciële dienstverlening geven een geheel ander beeld. Beide processen leveren ten tijde van de hoogconjunctuur en tot ver in de periode van de economische neergang in alle stadsgewesten een groei aan banen in deze sector op. De toename van het aantal banen als gevolg van groei van bestaande bedrijven in deze sector is dan in ieder stadsgewest groter dan de toename van het aantal banen als gevolg van de oprichting en vestiging van bedrijven. Deze situatie kantelt pas aan het eind van de economische neergang en zet zich voort aan het begin van het economische herstel. Oprichting en vestiging van bedrijven leveren dan in elk stadsgewest nog steeds een groei aan banen in deze sector op, terwijl het effect van krimp van bestaande bedrijven de overhand op het aantal banen in deze sector krijgt boven het groei effect van die bedrijven. De groei van banen door de oprichting en vestiging van bedrijven dempt dan soms in een stadsgewest het verlies aan banen door de krimp van bestaande bedrijven of brengt in sommige stadsgewesten zelfs een groei van het aantal banen in deze sector teweeg.

Technische toelichting

Sociaal Statistisch Bestand

Het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) bevat gegevens over alle personen, banen en uitkeringen in Nederland die op individueel niveau aan elkaar relateerbaar zijn. Hiertoe zijn gegevens uit registraties op individueel niveau gekoppeld, geïntegreerd en waar nodig, consistent gemaakt. Voor de analyses in dit artikel is gebruik gemaakt van de SSB-jaargangen 1999 tot en met 2005. Nadere informatie over de opzet van het SSB kan men aantreffen in Arts en Hoogteijling (2002) en Bakker (2008).

Baan

Met een baan bedoelen we iedere werkkring van een werknemer of zelfstandige. Als iemand meer dan een werkkring heeft, telt elke werkkring als een afzonderlijke baan. Daarbij is geen onderscheid aangebracht tussen hoofd- en bijbaan.

Voor iedere baan is in het SSB bekend tot welk bedrijf die baan behoort en in welke gemeente het betreffende bedrijf is gevestigd. Met bedrijf wordt hier de bedrijfseenheid bedoeld zoals die is gedefinieerd in het Algemeen Bedrijfsregister (ABR) van het CBS. Omdat de banen in de tijd vergelijkbaar zijn gemaakt kan bij bedrijven die tussen twee peilmomenten bij fusies of splitsingen waren betrokken een relatie worden gelegd tussen het oorspronkelijke bedrijf en het nieuwe bedrijf in het daaropvolgende jaar.

Deeltijdbaan

Van een deeltijdbaan is sprake als de werknemer een kleiner aantal uren per week werkt dan het aantal uren per week dat hoort bij een volledige dag- en weektaak van een bedrijf. In het SSB is het kenmerk voltijd/deeltijd voor werknemers vanaf het verslagjaar 2001 beschikbaar. Voor zelfstandigen is dit gegeven niet beschikbaar.

Stromen

De stromen (c.q. transities) van banen zijn jaarlijks bepaald aan de hand van twee tijdstippen. Als peildatum is daarbij steeds de laatste vrijdag van september gehanteerd. Daarvoor is gekozen om te voorkomen dat de jaar op jaar vergelijking een wekeffect bevat. Normaliter worden in het weekend meer banen beëindigd en komen er op maandag meer banen bij.

Een vergelijking van de standen op deze twee opeenvolgende tijdstippen laat dan zien:

1. welke banen daartussen zijn gebleven (doorstroom aan banen). Deze banen bestonden dus op beide tijdstippen,
2. welke banen daartussen zijn verdwenen (uitstroom van banen). Deze banen bestonden op het eerste tijdstip, maar niet op het tweede tijdstip,
3. welke banen daartussen zijn ontstaan (instroom van banen). Het gaat hierbij om banen die op het eerste tijdstip nog niet bestonden, maar wel op het tweede tijdstip.

Opgemerkt dient te worden dat banen die na het eerste peilmoment starten en voor het tweede peilmoment weer beëindigd worden, hier buiten beschouwing worden gelaten.

Ad 1

Banen die tussen twee tijdstippen zijn gebleven, zijn banen van personen die op beide tijdstippen bij hetzelfde bedrijf in hetzelfde gebied werken.

Ad 2

Banen die tussen twee tijdstippen zijn verdwenen zijn van verschillende aard. Op de eerste plaats gaat het om banen bij bedrijven die een jaar later nog steeds in het gebied aanwezig zijn, waarvan de personen in deze banen een jaar later:

- bij een ander bedrijf in hetzelfde gebied werken (baanwisselingen naar een ander bedrijf binnen hetzelfde gebied);
- bij een ander bedrijf in een ander gebied werken (baanwisselingen naar een ander bedrijf in een ander gebied);

- bij hetzelfde bedrijf in een ander gebied werken;
- de arbeidsmarkt hebben verlaten (uittredingen).

Op de tweede plaats betreft het banen bij bedrijven die een jaar later niet meer in een bepaald gebied aanwezig zijn, doordat het bedrijf is opgeheven of uit dat gebied is vertrokken.

Ad 3

Bij banen die tussen twee tijdstippen zijn ontstaan, gaat het op de eerste plaats om banen bij bestaande bedrijven in een gebied waarvan de personen:

- afkomstig zijn uit een ander bedrijf in hetzelfde gebied (baanwisselingen uit een ander bedrijf binnen hetzelfde gebied);
- afkomstig zijn uit een ander bedrijf in een ander gebied (baanwisselingen uit een ander bedrijf in een ander gebied);
- afkomstig zijn uit hetzelfde bedrijf in een ander gebied;
- op de arbeidsmarkt zijn gaan werken (toetredingen).

Op de tweede plaats gaat het om banen bij bedrijven die aan het begin van een jaarlijkse periode in een bepaald gebied nog niet aanwezig zijn maar aan het eind daarvan wel (oprichting of vestiging).

Er geldt dat het aantal banen op het eerste tijdstip plus de instroom minus de uitstroom gelijk is aan het aantal banen op het tweede tijdstip.

Economische activiteit

De economische activiteit is gebaseerd op de Standaard Bedrijfsindeling (SBI), zoals vastgesteld in het Algemeen Bedrijfsregister (ABR) van het CBS. De SBI wordt gebruikt om statistische bedrijfseenheden te rubriceren naar hun hoofdactiviteit.

Personen die werkzaam zijn bij een bedrijfseenheid worden in dit artikel getypeerd naar de economische activiteit van die bedrijfseenheid.

Het is mogelijk dat bedrijfseenheden van jaar op jaar van economische activiteit wijzigen en daarmee ook hun werknemers. Dit fenomeen kan ook veroorzaakt worden door fusies en splitsingen van bedrijven.

Zoals hierboven is weergegeven geldt bij een vergelijking van twee standen normaal gesproken dat de omvang op stand 1 plus de instroom minus de uitstroom gelijk is de omvang op stand 2. De instroom minus de uitstroom levert de volumemutatie op

Dit geldt niet voor de afzonderlijke economische sectoren, omdat er immers wijzigingen van economische activiteit van bedrijven plaats vinden tussen de gekozen tijdstippen, waarbij de banen die uitstromen zijn getypeerd naar de economische activiteit van het bedrijf op het eerste tijdstip en de instroom van banen naar de economische activiteit op het tweede tijdstip. In de volumemutaties van economische sectoren zijn de wijzigingen van economische activiteit van bedrijven wel verdisconteerd, omdat daar uit wordt gegaan van de omvang van de standen op de twee peilmomenten. De op deze wijze bepaalde volumemutatie wijkt dan ook af van de omvang van de instroom minus de uitstroom.

Literatuur

Arts C.H. en Hoogteijling, E.M.J.(2002). Het Sociaal Statistisch Bestand 1998 en 1999. *Sociaal-economische maandstatistiek*, december 2002, 13–21.

Bakker, B.F.M. (2008). De stand van zaken van het Sociaal Statistisch Bestand. *Bevolkingstrends*, 2e kwartaal 2008, 14–18.

Bangma, K.L. (2007). *Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid. Periode 1997–2006*. Zoetermeer: EIM.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2007). *De Nederlandse economie 2006*.

Oort, F. van, R. Ponds, J. van Vliet, H. van Amsterdam, S. Declerck, J. Knoben, P. Pellenbarg en J. Weltevreden (2008). *Verhuizingen van bedrijven en groei van werk-*

gelegenheid. Den Haag: NAI Uitgevers Rotterdam / Ruimtelijk Planbureau.

Pellenbarg, P., P van Steen en L. van Wissen (red.) (2004) *Ruimtelijke aspecten van de bedrijvendynamiek in Nederland*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Vliegen, M. en K. Arts (2008). Regionale banendynamiek in een periode van conjuncturele veranderingen. *Sociaal-economische trends*, 3/2008, 41–50.

VROM e.a. (2004). *Ruimte voor Ontwikkeling*. Nota Ruimte. Den Haag: Ministeries van VROM, LNV, VenW en EZ.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2007). *Investeren in werkzekerheid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.